

شاخص‌های تحلیل امنیت در فضاهای شهری

سید رضا صالحی امیری^۱

زهرا خدائی^۲

salehi@csr.ir

علی پورخیری^۳

چکیده:

انسان و محیطی که در آن زندگی می‌کند، کلیتی تفکیک‌ناپذیر از یکدیگر هستند. رشد سریع شهرنشینی و افزایش روزافزون جمعیت شهرنشین که خود اختلاط و درهم‌آمیزی بیشتر انسان‌ها را در فضای شهری به همراه دارد، باعث شده تا بحث امنیت، اهمیت خاصی در مسائل شهری پیدا کند. امنیت شهری؛ یعنی آرامش، اطمینان خاطر و نبود هراس شهروندان از هرگونه تهدید و خطر علیه شهر، شهروندان، فضاهای شهری، ساختمان‌ها، سازمان‌ها، تأسیسات و زیرساخت‌های شهری و سایر عناصر مهم در زندگی شهری که نگرانی و احساس ناامنی در شهروندان را به وجود آورد.

هدف مقاله حاضر بررسی ارتقاء امنیت در فضاهای عمومی شهری است، روش آن اسنادی و با مطالعه متون و بررسی تطبیقی نظریات مربوطه، پس از پرداختن به کلیات مفهومی امنیت شهری و بررسی دیدگاه‌های مرتبط در این خصوص، شاخص‌های تحلیل امنیت در فضاهای شهری را مورد واکاوی قرار داده و مکانیسم‌ها و ساز و کارهای برنامه‌ریزی شهری را در تأمین امنیت شهری تشریح نموده است.

در ادامه با استناد به چهار پژوهش تجربی، کاربرد نظریه‌های مطرح شده، مورد ارزیابی قرار گرفت و نشان داد که کاربری خوب اراضی می‌تواند سبب تأمین رضایت ساکنان در محل شده و به شکل‌گیری محله هم از نظر فیزیکی و هم از نظر مفهومی در فضای ذهنی ساکنان کمک نماید تا حس تعلق به محله در افراد تقویت شود. این امر موجب مسؤلیت‌پذیری ساکنان شده و به تبع آن افزایش مراقبت از فضاها را در پی خواهد داشت و باعث کاهش احساس ناامنی در بین ساکنان می‌انجامد. همچنین نتایج تحقیق حاکی از تأثیرپذیری امنیت از عوامل محیطی مانند: نوع شکل‌گیری فضاها، کارکرد فضاها، وجود امکانات رفاهی، تراکم، آلودگی‌های زیست محیطی می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: امنیت- برنامه‌ریزی شهری- شاخص‌های تحلیل امنیت- شهروندان- فضاهای عمومی شهری.

3rd Urban Planning and
Management Conference
20-21 April 2011 Mashhad-IRAN

۱- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات و معاون پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی مرکز تحقیقات استراتژیک.

۲- دانشجوی دکتری شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس.

۳- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی.

۱- مقدمه

انسان و محیطی که در آن زندگی می کند کلیتی تفکیک ناپذیر از یکدیگر هستند. این محیط می باید مبتنی بر اصولی باشد که علاوه بر پاسخگویی به نیازهای شهروندان، به عنوان فضایی برای تداوم حضور فیزیکی و بقاء حیات جمعی نیز به حساب آید. استفاده از الگوها و روش های رفتاری متناسب برای برقراری امنیت، و توجه به نیازهای اساسی شهروندان در فضاهای شهری می تواند آرامش خاطر شهروندان را در این محیطها با اعمال سیاست های اصولی امکان پذیر نماید. تأمین امنیت اجتماعی از لازمه های ثبات و پایداری نظم اجتماعی است و به همین لحاظ اطلاع از میزان احساس امنیت اجتماعی، موضوعی مهم و درخور توجه است. احساس امنیت اجتماعی از ابعاد اقتصادی، سیاسی، روانی و قضایی قابل مطالعه است. آنچه از جنبه اجتماعی بر حس امنیت اثر می گذارد، عمدتاً مربوط به جرم و ترس از وقوع آن می شود. ترس از وقوع جرم معمولاً با ترس مربوط به امنیت فردی مرتبط است و بر همین اساس حس امنیت را به عنوان یکی از نیازهای انسانی پایه از فرد سلب می کند.

امنیت به عنوان یکی از نیازهای اساسی شهر کانون و بستر اصلی رشد و تکامل بشری است که با گسترش روند شهرنشینی و افزایش تراکم جمعیتی اهمیتی مضاعف می یابد. یکی از ضرورت های پیدایش و تداوم شهر آرامش و آسایشی است که انسان شهرنشین از سکونت در چنین فضایی بدست می آورد. امروزه معیار امنیت ساکنان شهر با عدم هراس و اضطراب آنها از تأسیسات، راهها، ساختمانها و اتفاقات غیر مترقبه ای که امکان وقوع آنها در شهر وجود دارد، مورد سنجش قرار می گیرد [۱۳].

با توجه به اینکه امنیت به نوبه خود از مسائل مهم شهری می باشد و نیز به دلیل گسترش فعالیت های گوناگون فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در حوزه مربوط به مکان های عمومی، توجه و اهمیت امنیت در این گونه فضاها که محل حضور تعداد بیشتری از شهروندان می باشد بیش از پیش احساس می گردد. توجه به بهبودی و مطلوبیت این محیطها در فرآیند برنامه ریزی شهری به عنوان یک نیاز مهم احساس می گردد و برقراری امنیت در ساختار شهری و نیز توجه به اولویتهایی که جهت افزایش رضایت مندی شهروندان در بالابردن احساس امنیت ذهنی شان در شهر می باشد از مسائل مهمی است که در فرایند تصمیم سازی برنامه ریزی شهری ممکن می شود.

۲- ضرورت و اهمیت امنیت در فضاهای عمومی شهری

وجود فضاهای عمومی در شهرها برای جلوگیری و پیشگیری از آسیب های اجتماعی و کاهش افسردگی و خشونت در جامعه ضروری است و نقش آن در تعدیل محیط اجتماعی شهر بر کسی پوشیده نیست؛ از آنجایی که فضاهای شهری، فضایی را برای زندگی اجتماعی ایجاد می کنند؛ چنانچه مطلوبیت داشته باشند می توانند مکانی را برای آرامش، آسایش، تجلی استعدادها و بروز خلاقیت شهروندان فراهم کنند. لذا ضرورت ایجاد فضاهای عمومی به ویژه در شهرهای شلوغ و پرتراکم همیشه احساس می گردد.

در سال های اخیر برنامه ریزان شهری، جغرافی دانان و تئوریسین ها (Davis, ۱۹۹۲; Ellin, ۱۹۹۶; Fyfe, ۱۹۹۸; Loukaitou-Sideris, ۱۹۹۶; Low, ۲۰۰۳; Pain, ۲۰۰۱) به منظور ایجاد فضاهای امن و وضع مقررات برای مکان های عمومی توجه زیادی را به امنیت این مکانها توسط بخش خصوصی داده اند [۲۶]. این موضوع از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ دارای اهمیت ویژه ای شده است. مدیران و مالکان پارکها و مراکز خرید به خاطر حملات تروریستی احتمالی به دنبال افزایش کنترل

بر رفتار مردم می‌باشند. برخی از صاحب‌نظران با این رویکرد مخالفند. این رویکرد به خاطر محدود کردن روابط اجتماعی، تحت فشار گذاشتن آزادی‌های فردی، نظامی کردن اماکن و وضع قوانین ویژه برای گروه‌های خاص (مانند انگشت نگاری از مضمونین مسلمان)، مورد انتقاد قرار گرفته است [۲۵]. در سپتامبر ۲۰۰۵ نیز کنفرانس جهانی درباره "امنیت شهری" - تکنولوژی و تجهیزات- در چین برگزار شد که به ارائه تجهیزات حفاظتی شهری و امنیت محیطی و کالبدی شهر از طریق ابزارهای الکترونیکی و ماهواره‌ای پرداخت. "انجمن اجتماعی و اقتصادی" وابسته به سازمان ملل متحد، مبادرت به بررسی و ارزیابی-هایی پیرامون امنیت شهری کرده است که از محورهای این تحقیق می‌توان به "دولت، صلح و امنیت"، "محیط زیست، جمعیت و شهرنشینی" و "توسعه منابع انسانی و اشتغال‌زایی" اشاره کرد که رویکردهایی معطوف به برقراری امنیت سیاسی، اقتصادی و محیطی در شهر به شمار می‌روند [۱۶].

امنیت علی‌رغم این‌که یک پدیده اجتماعی است یک احساس درونی نیز می‌باشد که توجه انسان را به آینده و شرایطی که برای او به وجود خواهد آمد جلب می‌کند. اما احساس امنیت به مراتب مهم‌تر از امنیت می‌باشد. بنابراین لازم است که به تعریف واژه امنیت پرداخته و سپس به نقش مهم آن در فضاهای شهری بپردازیم.

۳- امنیت در فضای شهری

انسان و محیطی که در آن زندگی می‌کند کلیتی تفکیک‌ناپذیر از یکدیگر می‌باشند. این محیط، فضا و عرصه اجرای کارکردهای اجتماعی بوده و بسیاری از تعاملات اجتماعی در آن صورت می‌پذیرد؛ برای تداوم و بقای این تعاملات و حضور فعال مردم در این فضاها، وجود امنیت یکی از اساسی‌ترین نیازها به شمار می‌آید.

امنیت به عنوان یک عنصر مهم سایر ابعاد زندگی انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. احساس امنیت فردی، لازمه حیات و زندگی شهری است [۲۷]. این استدلال مردم برای اماکن عمومی همچون کلیدی برای ایجاد فضاهای امن‌تر می‌باشد و آنها را "چشمان خیابان" معرفی می‌کند که مجرمان را از ارتکاب جرم باز می‌دارد و محیط را امن و مطمئن می‌سازد [۲۴]. ترس‌های ناشی از ناامنی اجتماعی و اقتصادی پیش آمده در مکان‌های عمومی، که باعث کنترل بیش از حد می‌گردد، می‌تواند برای عموم فضاهای شهری زیان‌بار باشد. برای درک بهتر امنیت در فضاهای شهری ابتدا به بررسی جایگاه امنیت در زندگی شهری، امنیت در شهر و سپس امنیت در فضاهای عمومی شهری می‌پردازیم:

۳-۱- جایگاه امنیت در زندگی شهری

نگاهی تاریخی به الگوهای زیستی بشر که از اجتماعات اولیه زندگی غارنشینی گرفته تا به امروز، نشان می‌دهد امنیت نقش اساسی در شکل‌گیری و تکامل الگوهای زیستی انسان ایفا نموده است و منشا پیدایش زندگی به صورت جمعی و یکجانشینی، عنصر امنیتی بوده است و انسان به منظور دفاع از خود و مقابله با خطرات درندگان، الگوی زیستی یکجانشینی در قالب روستاها و شهرها را انتخاب و در طول زمان گسترش داده است و شهرهای دوران گذشته با کشیدن حصار و خندق‌های اطراف، حریم امنی را برای ساکنان ایجاد می‌نمود [۹]. امنیت همیشه به عنوان یک عنصر مهم سایر ابعاد زندگی را تحت تأثیر قرار داده و به استناد نتایج برخی از تحقیقات انجام شده، اهمیت امنیت در طول تاریخ زندگی شهری ایران از ویژگی حیاتی و استراتژیک برخوردار بوده است. «امنیت، زندگی شهری، تجارت، صنعت‌گری و پیشه‌وری همه با هم به صورت یک منحنی سینوسی حرکت می‌کنند و با امنیت شهر نشینی رونق پیدا می‌کند، ابنیه و آثار معماری شکل می‌گیرد، نظام شهری به سمت

نظم ره می سپرد، جایگاه‌ها تعریف و باز تعریف می‌شوند، اصناف به سمت تشکل‌های کاملاً کریستالیزه شده حرکت می‌کنند؛ به مجردی که امنیت تحلیل می‌رود، زندگی شهرنشینی، تجارت و پیشه‌وری نیز تحلیل می‌رود، مهاجرت از شهر شدت می‌گیرد و در مواردی با هجوم بیگانگان شهر نابود می‌شود تا دو مرتبه این دور تکراری شروع شود» [۱۵].

۳-۲- امنیت در فضای عمومی شهری

فضاهای عمومی شهری به مثابه یکی از اجزای اساسی ساخت کالبدی شهر دارای مفهوم عمومی و اجتماعی است که از اهمیت زیادی برخوردار است. چنین فضاهایی به عنوان یکی از مکان‌هایی که می‌تواند مأمّن آرامش و آسایش شهروندان باشد همواره مورد توجه مدیران و برنامه‌ریزان شهری بوده است [۱۷]. رشد آسیب‌های اجتماعی، تنوع فرهنگی انسان‌ها، گوناگونی فضاها و کاربری‌ها و... در محیط‌های شهری باعث شده تا آرامش و امنیتی را که بیش از این برای انسان مهیا بوده است به افول و کاستی گرایش پیدا کند.

فضاهای عمومی شهری، در واقع بخش کالبدی عرصه عمومی محسوب می‌شوند و اساساً تجلی کالبدی عرصه عمومی محسوب می‌آیند. بدیهی است که در صورت فقدان و یا ضعف فضاهای عمومی، بسیاری از فعالیت‌ها، رفتارها و کوشش‌های عرصه عمومی، در محل مناسبی بروز و ظهور نخواهد یافت. فضای عمومی فضایی است عمدتاً با مالکیت عمومی، که در دسترس عموم قرار دارد و در آن عملکردهای جمعی یا انفرادی صورت می‌گیرد (مانند خیابان‌ها، پارک‌ها، میدان‌ها، مساجد و...؛ فضای عمومی معمولاً در مقابل فضای خصوصی آورده می‌شود اما بعضی از فضاها از نظر عملکردی عمومی‌ترند؛ مانند خیابان‌ها و پارک‌ها [۱۱]. فضای عمومی شامل قسمت‌هایی از محیط طبیعی و مصنوع است که عموم مردم به راحتی به آنها دسترسی دارند و شامل: خیابان‌ها، میادین و سایر مسیرهایی می‌شود که دیگران حق عبور از آنها را دارند. در مناطق مسکونی، تجاری، محله‌ها، فضاهای باز، پارک‌ها، فضاهای خصوصی و عمومی که دسترسی عموم مردم به آن حداقل در ساعاتی از روز آزاد باشد، با فضای عمومی مواجه هستیم [۱۰]. از دیدگاه اجتماعی- فرهنگی، فضاهای عمومی مکان‌هایی هستند که جهت ایجاد و تقویت مناسبات و روابط بیرونی، تعاملات، تغییرات و رویارویی‌های اجتماعی شکل می‌گیرند؛ جاهایی که گروه‌های مختلف با خواست‌ها و علایق متفاوت گردهم جمع می‌شوند [۱۹]. احساس ناامنی همراه با ترس از جنایت، عدم کنترل و ترس از ناآشناها در مکان عمومی به وجود می‌آید. ترس از خشونت و جنایت از غریبه‌ها متناسب با سطح فرهنگی و اجتماعی فرد غریبه می‌باشد. مواجهه با غریبه‌ها و تفاوت‌های آنها موجب تجربه ناامنی در محیط‌های عمومی می‌گردد. محیط‌های عمومی ترس و علاقه را یکجا دارد؛ بنابراین شهرها هم محل ترس و تمایل و هم تهدید و فرصت می‌باشند که هم جاذبه ایجاد می‌کنند و هم دافعه و یکی بدون دیگری غیرممکن است. وجود خارجی‌ها همیشه هم تهدید کننده و هم جذب کننده است که می‌تواند تنفر و کنجکاو و نفرت و صمیمیت را بالا ببرد. هر تلاشی که توسط استراتژی‌های گوناگون کنترل صورت می‌گیرد تا ناامنی را برطرف سازد ممکن است عملکرد یادگیری توسط محیط را نیز کم‌رنگ کند. چرا که مردم در محیط‌های عمومی یاد می‌گیرند چطور با روزمره‌گی‌های زندگی، با تفاوت‌ها و رفتارهای گوناگون کنار بیایند و خود مردم باید بتوانند توازن و هماهنگی بین ترس و تحریک و نیز بین ماجراجویی و ترس را برقرار نمایند و بتوانند ناامنی‌های محیط شهری را تحمل کنند [۲۶].

۴- نظریه‌های مرتبط با امنیت فضاهای شهری

در زمینه امنیت فضاهای شهری، نظریات گوناگونی وجود دارد که این نظریات با توسعه زندگی شهری، تعامل و بروز رفتارهای جمعی انسان در محیط شهری رابطه مستقیم دارد. اهمیت امنیت در فضاهای شهری و همچنین ارتباط بین شهر و امنیت شهری باعث گردیده تا نظریه پردازان مسائل شهری برای کاهش آسیبها و پیامدهای ناشی از آن به بیان نظریه و ایده در باب مسائل مرتبط با امنیت محیطهای شهری بپردازند که در ذیل به ذکر اجمالی برخی از این نظریات پرداخته می شود:

۴-۱- شهرهای امن

دو محقق کانادایی "وکرل و وایتزمن" رویکرد شهرهای امن را با تأکید بر مدیریت و پیشگیری جرم در محله، پیشنهاد کردند. این نظریه بر همکاری بین دولت و شهروندان - به ویژه گروههای منزوی و حاشیه‌ای -، پیشگیری اجتماعی و امنیت شهری تمرکز می نماید.

وکرل و وایتزمن برای افزایش ایمنی و امنیت در فضای شهری سه عامل را بیان می کنند:

- آگاهی از محیط
- قابلیت مشاهده توسط دیگران
- پیدا کردن کمک.

یکپارچه نمودن این فاکتورهای طراحی و برنامه ریزی، ایمنی و امنیت را با ارائه فرصتهایی برای رهایی از الگوهای مؤثر جرم افزایش می دهد [۲۹].

در شهر ایمن، ایمنی در فضای شهری تأمین شده و فرد در شهر احساس امنیت خاطر و فقدان خطر می کند. در واقع پایه بحث شهر ایمن بیشتر بر روی مسائلی متمرکز است که میزان خطرات را به حداقل برساند.

۴-۲- نظریه سلامت روان

نظریه سلامت روان گرایشی دیگر از نقد انسان دوستانه است که در اوایل قرن بیستم و پس از جنگ جهانی دوم، اروپا و آمریکا خاستگاه بروز این نظریه به حساب می آمد. این نظریه کارش را با نقد تأثیر انعکاس مجموعه های شهری بر رفتار انسانی آغاز می کند. در این نظریه اعتقاد بر این است که برای رشد موزون شخصیت و جامعه پذیری هیچ چیز جای بعضی از محیطهای عاطفی را نمی گیرد. این چنین به نظر می رسد که ادغام رفتار انسانی در محیط شهری مشخصاً به نوعی "محیط وجودی" وابسته است؛ محیطی که شهرسازان ترقی گرا آن را به حساب نیاورده اند. یک آمایش سالم و یک قطعه بندی منطقی فضای شهری در نفس خود نمی تواند برای ساکنان احساس امنیت یا آزادی، فراوانی انتخاب در فعالیتها، تأثیر زندگی و عامل تفریح را - یعنی عواملی که برای سلامت جسمی ضروری است - تأمین کند. از ویژگیهای بارز این نظریه می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- گرایشی از انسان گرایی
- توجه به امنیت انسان در شهر
- تبدیل فضای باز به فضای شهری
- شرکت دادن مشتاقانه ساکنان شهر در شکل بخشیدن به آن

• ادغام رفتار انسانی در محیط شهری
از دانشمندان صاحب نظر در این زمینه می توان به جی بولبی، آنافروید، جین جیکوب، دوهل و کوین لینچ اشاره نمود. با وجود دستاوردهای بسیار بارزش نظریه سلامت روان دیده می شود که این گرایش گهگاه به جهت ضعف راه حل های پیشرفته به ستایش بی قید و شرط آسفالت و شهرهای بزرگ مرکزی می انجامد. نگرانی اصلی این دیدگاه فقدان همسایگی است که موجبات بی هویتی را فراهم می آورد [۱۴].

۴-۳- نظریه پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی

این نظریه را در واقع دومین نسل از نظریه پردازان طراحی محیطی در مدل های پیشگیری از جرم مطرح نمودند و متغیرهای اجتماعی و فرهنگی را با طراحی محیطی بهم پیوند زدند و فرضیات واقع گرایانه تری در مورد فرایند اندیشه و رفتارهای مربوط به حریم خصوصی افراد پدید آوردند. همان طور که تایلور و هارل (۱۹۹۶) اظهار داشتند پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی بر محل های جرم خیز و تکنیک هایی که جهت کاهش آسیب پذیری در این محلات به کار می رود تمرکز دارد [۹].

CPTED^۴ واژه اختصاصی است که از ترکیب حروف اول واژه های عبارت "پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی" به دست می آید [۲۱]. کرو (۲۰۰۰)، در تعریف مفهوم CPTED چنین می گوید: "طراحی مناسب و استفاده موثر از محیط مصنوع می تواند منجر به کاهش ترس از بزهکاری و پایین آمدن میزان وقوع جرم و جنایت و ارتقاء کیفیت زندگی شود. اساس این نظریه، طراحی و مدیریت محیط کالبدی به منظور کاهش فرصت برای جرم است که بر پایه فرضیاتی است که فرد را وارد یک مرحله منطقی تصمیم گیری می کند، قبل از اینکه جرمی را مرتکب شود. هر چند این مسأله قطعیت ندارد ولی احتمالاً پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، جمعیت شناسی و فرهنگی ممکن است انگیزه مؤثر جرم و جنایت باشد [۲۲]. بحث گسترده CPTED از نظر پیوستگی زمانی ضعیف است. تاریخ کوتاه جرم شناسی محیطی یک پیش زمینه از CPTED ایجاد کرده و نقطه شروع مفیدی به سمت شهرنشینی پایدار و محیط گرایی شهری است.

هر چند جیکوب (۱۹۶۱)، آنگل (۱۹۶۶) و جفری (۱۹۶۹ و ۱۹۷۱) در خصوص نسبت طراحی شهری و امنیت مباحثی را بیان کرده بودند ولی تا زمانی که نیومن فضای قابل دفاع را در سال ۱۹۷۳ مطرح کرد، این موضوع چندان مورد توجه نبود. جفری در اصل عبارت "ممانعت از جرم از طریق طراحی محیطی" را ابداع کرد. او هم چنین چندین کتاب مؤثر در زمینه جرم و عواملی مثل طراحی، روانشناسی، فیزیولوژی و زیست شناسی نوشت. اگر چه او بعدها اظهار داشت که ابتکار CPTED مدرن، اساس کار نیومن بوده است تا کار خودش. به طور کلی فضای قابل دفاع نیومن باعث پذیرش عمومی این ایده شد که طراحی معماری و محیطی می تواند بر بزهکاری تاثیر گذارد. در همین راستا چهار عنصر از طراحی فیزیکی که به خلق محیط های امن کمک می کنند، شناسایی شده اند که عبارتند از :

- تعریف منطقه ای فضا با ایجاد تقسیمات فرعی در آن در قالب منطقه بندی ها، جایی که فضای خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی، به روشنی شناسانده شده اند و تحت نفوذ ساکنان آن منطقه است.
- جای دادن پنجره به شکلی که اجازه نظارت بر فضای بیرون را بدهد.
- استفاده از اشکال ساختمانی که تعبیری بسیار بد از آن ها وجود نداشته باشد.

^۴ - Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)

- جای گیری دقیق در داخل مناطق شهری [۱۷].

۵- شاخص های تحلیل امنیت در فضاهای شهری

شاخص ها اساسی ترین معیارهای اندازه گیری و حیاتی ترین علایم و نشان دهنده وضعیت یک جامعه هستند. شاخص پایداری و ناپایداری در شهرها که بر اساس شاخص های ارزیابی کیفیت محیط شهری تهیه شده اند سه دسته عامل اساسی اند که بر پایه سه دسته نیاز اساسی انسان که به ترتیب شامل نیازهای اساسی (بیولوژیک و فیزیولوژیک)، نیازهای اجتماعی- اقتصادی و نیازهای فرهنگی- هنری می باشند، قرار گرفته اند [۲]. اما مسأله ای که در حوزه این مطالعه مورد توجه قرار گرفته شاخص های کارکردی، کالبدی و محیطی مؤثر بر افزایش امنیت فضاهای عمومی می باشد.

محیط های شهری بنا به شرایط اجتماعی موجود؛ یعنی نوع شکل گیری فضاها، کارکرد فضاها، وجود امکانات رفاهی، تراکم، آلودگی های زیست محیطی، و... می توانند بر میزان امنیت مؤثر باشند. فضای شهری خود وسیله ای برای برقراری ارتباطات اجتماعی است که افراد از طریق آن، اطلاعات، ارزش ها، احساسات یا رفتار مورد نظر را به یکدیگر انتقال می دهند. ظاهر محیط های شهری و عوامل متحرک در آن - خاصه مردم و فعالیت های آن - استفاده کنندگان از فضا را تحت تأثیر قرار می دهد [۶]. چگونگی قرار گیری این فضاها می تواند به طور خواسته و یا ناخواسته بر روی رفتار انسان ها تأثیر گذار باشد. امروزه احساس ناامنی شهروندان ریشه در درون شهرها دارد. در این میان قسمت عمده ناامنی شهرها به فرم کالبدی شهر و شکل ساختمان ها و بناهای شهری مربوط است. فضاهای عمومی شهر که عموم مردم در آن حضور دارند بیش از مکان های دیگر نیازمند امنیت- چه از لحاظ کالبدی و کارکردی- می باشد. شناخت فعالیت های جاری در محیط های شهری و جایگزینی و تناسب آنها با کالبدشان می تواند در بهبود شرایط محیط برای برقراری امنیت باشد.

معیارهای شناخت و تحلیل امنیت در پهنه شهر متفاوت است و با توجه به شاخص های کالبدی (مکانی)، کارکردی (عملکردی) و محیطی- رفتاری (ذهنی) نوسان پیدا می کند. هر یک از این شاخص ها به معیارهایی تقسیم شده اند که در ذیل به آن ها اشاره می شود:

3rd Urban Planning and Management Conference 20-21 April 2019, Mashhad-IRAN

الف- شاخص کالبدی (مکانی):

فضای شهری و روابط جاری در آن با هم ارتباط متقابل داشته و از هم تأثیر می پذیرند. انسان از طریق روابط اجتماعی- فرهنگی به فضا فرم، عملکرد و اهمیت می بخشد و سازماندهی فضا به نوبه خود به تغییر شکل این روابط می انجامد. بنابراین ساخت و طراحی فضاهای شهری بر پروسه زندگی اجتماعی تأثیر گذاشته و می بایست از نظر جسمی و روانی برای شهروندان کارایی داشته باشد [۱۲]. خوانایی یک شهر از طریق ابزار کالبدی آشکار می شود و به میزانی که یک کالبد بتواند با شهروندان خود از طریق ویژگی های کالبدی ارتباط نمادین ایجاد کند، یک شهر خوانا و ناخوانا ارزیابی می شود [۸]. تفکر مدرنیستی معتقد است که فضاهای کالبدی می توانند رفتار مردم را عوض کنند یعنی با طراحی ویژه یا تمهید کالبدی می توان رفتار خاصی را در شهروندان تسهیل و تشویق کرد. فضای عمومی به عنوان یکی از مکان هایی است که گروه های زیادی از مردم را به خود راه می دهد، در نتیجه بایستی شرایط مناسبی را برای استفاده کنندگانش مهیا کند که علاوه بر داشتن ایمنی کالبدی،

امنیت روانی را به وجود آورد. اِلمان‌های استفاده شده در این محیط‌ها با توجه به نوع، چگونگی، وضعیت قرارگیری و ... می-توانند تأثیرگذارترین محیط را برای شهروندان مهیا نمایند.

ب- شاخص کارکردی (عملکردی):

زمانی که یک فضای عمومی راحت خودش را به خوبی نمایان می‌کند و تصویر خوبی هم دارد، در حقیقت این عوامل، ابزاری جهت موفقیت و کارایی این فضا، محسوب می‌شوند. راحتی، شامل ادراک در مورد امنیت، پاکیزگی و موجود بودن (فراهم بودن) مکان‌هایی جهت نشستن می‌شود. نگهداری (حفاظت) از خلال مهم‌ترین عوامل در ایجاد فضاهای عمومی موفق، که منجر به دستیابی راحت و افزایش مطلوبیت می‌شود، نقش پر رنگی دارد. در حقیقت این امر، یکی از مسائلی است که در اکثر فرآیندها نادیده انگاشته می‌شود [۲۳]. ترکیب مناسب کاربری‌های موجود در پهنه فضای عمومی با توجه به نوع عملکرد آنها می‌تواند در میزان امنیت فضا برای فرد استفاده‌کننده مؤثر باشد. عدم مکان‌یابی مناسب فعالیت‌های مختلف در کنار یکدیگر که گاهی به صورت ناسازگار در کنار هم واقع می‌شوند می‌تواند سبب بروز اغتشاش و اختلال فعالیت‌ها گردد. نوع کارکردهای موجود در محیط‌های شهری و تفکیک فضاها با توجه به نوع عملکرد و اهمیت کارکردیشان در میزان امنیت فضاهای عمومی شهری نقش به‌سزایی دارد که منظور از اهمیت کارکردی، شامل آن دسته از عناصر و فضاهایی است که دارای عملکردهای مهم در فضاهای شهری هستند. فضاهای عمومی شهری با توجه به کارکردها و فعالیت‌های موجود در آنها گاهی دارای استفاده‌های چندمنظوره می‌گردند و نیز در مواقعی به صورت یک وجهی به فعالیت خود ادامه می‌دهند. حوزه کارکردها می‌تواند زیاد باشد که در این مطالعه فقط به ابعادی از کارکردهایی اشاره می‌گردد که مورد توجه و قابل بررسی است:

- فرهنگی - اجتماعی؛ شامل معیارهای مکان، نوع تمایلات و استمرار فعالیت.
- خدماتی؛ شامل معیارهای کمیت و نوع.
- ورزشی؛ شامل معیارهای استمرار و نوع.

ج- شاخص محیطی - رفتاری (ذهنی):

ایجاد قابلیت جذب افراد در فضای عمومی با استفاده از عوامل ذهنی و محیطی تأثیرگذار از جمله مسائلی است که بایستی مورد توجه برنامه‌ریزان و طراحان شهری قرار گیرد. " محیط، سیستم برخورد پیچیده میان مردم، ساختمان‌ها، زیرساخت‌ها (تجهیزات، جاده‌ها، راه‌آهن‌ها، فرودگاه‌ها) بیمارستان‌ها، مدارس، کلیساها، مراکز تجاری و دولت است با زمینه‌های کار، تجارت، زندگی خانوادگی، فرصت‌ها، فعالیت‌های بازار، که همگی زندگی شهری را تعریف می‌کنند" [۲۰]. محیط نقش مهمی در وقوع نابهنجاری‌های اجتماعی در فضاهای عمومی ایفا می‌کند. یکی از این محیط‌ها که نیاز به توجه بیشتر طراحان شهری دارد فضاهای بدون دفاع شهری است. افزایش فضاهای بدون دفاع شهری عاملی برای وقوع جرم به شمار می‌آید. فرم فضا و کالبد عاملی در جان بخشیدن به فضاهای بدون دفاع شهری است [۳].

ویژگی‌های محیطی در یک فضای شهری از جمله عواملی هستند که به رشد آسیب اجتماعی در آن کمک می‌کند. «عدم رضایت شهروندان از محیط زندگی‌شان می‌تواند واکنش‌های مختلفی را به دنبال داشته باشد. نخستین واکنش، تلاش برای تغییر محیط به منظور ایجاد تناسب بین ویژگی‌های محیطی و ایده‌آل ذهنی است. دومین واکنش، انطباق یا سازگاری با

محیط است. اما واکنش دیگر که در پی کاهش تعلق مکانی شکل می‌گیرد، گسست از محیط است. این واکنش نوعی پشت کردن و «نه» گفتن به شرایط محیط زندگی وی است. نمی‌توان مردم را به طور عام از طریق محیط به انجام کاری وا داشت بلکه تنها می‌توان امکان بروز بعضی از رفتارها را کم یا زیاد کرد. محیط ناامن ممکن است فردا به محیطی امن تبدیل شود بنابراین بیش از آنکه ایده‌های طراحانه برای حل این معضل به کار آید باید سطح فرهنگ استفاده‌کنندگان از فضا را ارتقاء داد. « [۸]. ایجاد فضاهای آرام و به دور از نابسامانی اجتماعی به عنوان مطلوبیت فضای شهری به حساب می‌آید و به وجود آوردن محیطی ایمن در ذهن استفاده‌کننده از محیط می‌تواند تا حدود زیادی از میزان نابهنجاری‌های اجتماعی بکاهد. اگر فرد احساس کند که در محیط مورد توجه و اهمیت است در ذهن او حس ایمنی افزایش می‌یابد که این حس از طریق ابزارهای اجتماعی و محیطی قابل بررسی می‌باشد:

- تراکم جمعیت؛ شامل معیارهای نوع، جنس و میزان
- کنترل نابهنجاری و نظارت اجتماعی؛ شامل معیارهای مستقیم (پلیس و نگهبان) و غیرمستقیم (دوربین و استمرار فعالیت).

۶- کاربرد نظریه‌های امنیت در بررسی امنیت فضاهای عمومی شهری

در پژوهش‌ها و مطالعات میدانی در زمینه سنجش امنیت اجتماعی کاربری نظریه‌ها می‌تواند راهگشا و جهت ده باشد. هر چه پژوهش‌های تجربی بیشتری مؤید نظریه باشد، دامنه شمول و فراگیری آن بیشتر خواهد بود. البته طبیعی است که اقتضائات و شرایط زمانی، اجتماعی و فرهنگی هر پژوهشی بر راستی آزمایی نظریات تأثیرگذار خواهد بود. به عنوان مثال در مورد کاربرد نظریه «شهرهای امن» می‌توان به تحقیقی [۱۱] اشاره کرد که درک امنیت زنان در شهر مشهد را مورد بررسی قرار داده است. مطابق یافته‌های این پژوهش هر چه زنان نسبت به محیط اطراف خود، آگاهی بیشتری داشته باشند، از احساس امنیت بیشتری برخوردارند. همچنین نشان داده شده است که هر چه موارد خطرزای محیط بیشتر باشد، احساس امنیت در زنان کمتر است. به عبارتی یافته‌های این تحقیق در راهگشا بودن نظریه «شهرهای امن» صحه می‌گذارد.

در مورد نظریه «سلامت روان» و کاربرد آن می‌توان به پژوهشی اشاره کرد که به شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر ارتقاء امنیت زنان در محیط شهری در خیابان امام خمینی تهران می‌پردازد [۱۴]. یافته‌های این پژوهش نشان داد هر چه تنوع کاربری‌ها و فعالیت‌ها در محیط بیشتر باشد و نیز خوانایی محیط افزایش یابد، رونق اجتماعی در محیط افزایش یافته و در نتیجه احساس امنیت در زنان بیشتر می‌شود. این مسأله مؤید تئوری «سلامت روان» می‌باشد.

در رابطه با نظریه «پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی» می‌توان به پژوهشی اشاره کرد که به بررسی شاخص‌های کالبدی- کارکردی امنیت در پارک دانشجوی تهران می‌پردازد [۷]. مطابق یافته‌های این پژوهش بین طراحی محیط کالبدی و کاهش احساس امنیت همبستگی متوسط به بالایی وجود دارد. همچنین در تحقیقی دیگر [۲۵] ارتباط معنی داری میان فضاهای بدون شهری و افزایش میزان جرم و بزه گزارش شده است.

۷- مکانیسم‌ها و سازوکارهای برنامه ریزی شهری در تأمین امنیت شهری

آنچه در این بررسی تحت عنوان اثرگذاری بر امنیت شهری یاد می‌شود، ارتقاء امنیت شهری از بعد برنامه‌ریزی در راستای پیشگیری از جرایم و نابهنجاری‌های اجتماعی و ترس از آنها بوده است. برنامه ریزی شهری از طریق برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری می‌تواند در آن مداخله نموده و به طریقی بر پیشگیری از جرم و احساس ناامنی تأثیر مثبت بگذارد. به طور کلی از نظر اهداف برنامه‌ریزی و نوع دخالت در متغیرهای مؤثر در سیستم شهر می‌توان متغیرهای برنامه‌ریزی را به دو نوع متغیرهای قابل دخالت و متغیرهای غیرقابل دخالت به شرح زیر تقسیم کرد [۱۸]

الف- متغیرهای قابل دخالت: اینها عوامل مؤثری هستند که از طریق بخش عمومی یا خصوصی می‌توان در آنها دخالت کرد یا تحت نظارت درآورد مانند مالیات‌ها و عوارض، مقررات کاربری زمین، ضوابط ساختمانی و غیره.

ب- متغیرهای غیرقابل دخالت: در این دسته متغیرهایی قرار می‌گیرند که به آسانی قابل کنترل و قابل تغییر نیستند، مثل عوامل طبیعی، ارزش‌ها و اعتقادات اجتماعی، شرایط بازار، حوادث ملی و بین‌المللی. با این توضیح به نظر می‌رسد برخی علل و فرصت‌های جرایم از جمله یکنواختی کاربری‌ها، تراکم و بی‌نظمی‌های توسعه در شهر، توزیع نامناسب خدمات، عدم نگرش سیستمی در ارائه راه‌حل‌ها به مشکلات شهری و... ریشه در عدم دقت و مؤفقیت برنامه‌ریزی شهری دارد که در صورت مطالعه و شناخت و برنامه‌ریزی دقیق می‌توان از میزان موارد آسیب‌زا به کیفیت مطلوب زندگی شهری و آسایش ساکنان کاست و میزان موارد بهبود بخش آن را تقویت کرد و این امر تا حدودی از طریق مانور بر ابعاد مختلف متغیرهای قابل دخالت مانند کاربری زمین امکان‌پذیر می‌نماید. در جدول شماره یک به پاره‌ای از عوامل یا فاکتورهایی که پیشگیری از جرم و کاهش فرصت بروز برخی جرایم و افزایش احساس امنیت در محله‌های شهری را از طریق برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری میسر می‌کند، همراه با کارکردی که در محله‌های شهری از لحاظ تأمین امنیت و احساس امنیت می‌توانند داشته باشند اشاره می‌گردد.

جدول شماره ۱- عوامل و کارکردهای مؤثر بر پیشگیری از جرم و افزایش احساس امنیت در محله‌های شهری از طریق برنامه‌ریزی

کاربری اراضی شهری [۹]

کارکرد	عوامل
<ul style="list-style-type: none"> - حضور بیشتر قشرهای مختلف در فضاها در زمان‌های مختلف - افزایش نظارت طبیعی بر فضاها - دسترسی به خدمات گوناگون، در نتیجه کاهش نیاز ساکنان از مراجعه به برخی فضاهایی که ممکن است در صورت عدم استقرار در کنار سایر کاربری‌ها، مستعد بروز برخی رفتارهای مجرمانه باشند. - غلبه بر خلوتی و انزوای فضاها به عنوان یک عامل ترس‌آور برای استفاده‌کنندگان و یک فرصت برای مجرمان - قرار گرفتن فعالیت‌های دارای استعداد ناامنی در نواحی امن - ایجاد سرزندگی در محیط و کاهش یکنواختی در آن 	<p>ترکیب کاربری‌ها شامل:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ترکیبی از فروشگاه‌ها، ادارات، آپارتمان‌ها و... در محل - ترکیبی از کاربری‌ها در واحدهای همسایگی، بلوک‌ها و ساختمان‌ها - ترکیب خانوارهای چند خانواری و تک خانواری - تنوع افراد از نظر سنی، طبقه، فرهنگ و نژاد
<ul style="list-style-type: none"> - امکان برنامه‌ریزی ساکنان جهت رفع نیازهای متنوع خود با نظر به کاهش فرصت‌های بروز جرایم - تعریف فضاها [۲۹]. - شکل‌گیری پارک‌ها و فضای سبز محلی - ارتقاء کیفیت محیطی - افزایش کارایی، سازگاری فعالیت‌ها و کاهش فرصت‌های بروز برخی جرایم - کمک به آسایش و رفاه، امنیت ساکنان 	<p>رعایت معیارهای بهینه مکان‌یابی برای فعالیت‌های شهری</p> <p>(اجتماعی، اقتصادی، مسکونی، آموزشی، بهداشتی و درمانی، صنعتی و...)</p>

<ul style="list-style-type: none"> - کمک به پایداری محیط و شناسایی قلمرو فضاها در نتیجه کمک به کاهش حضور مجرمان 	
<ul style="list-style-type: none"> - اجبار ساکنان به تمیز نگهداشتن محیط زندگی - تامین روشنایی مطلوب فضاها در شب - تعیین مالکیت قطعات تخلیه شده و بلا استفاده و اجباری نمودن مراقبت از آنها - اجبار به ساختن قطعات متروکه و بدون استفاده با اتخاذ سیاست‌های مالیاتی و یا تشویقی برای مالکین - بهبود وضعیت مرمت و نگهداری ساختمان‌ها - مدیریت استفاده‌کنندگان از فضاها 	<p>پیش‌بینی و اجرای برخی ضوابط و مقررات لازم در کاربری اراضی</p>

خلاصه اینکه کاربری خوب اراضی سبب تأمین رضایت ساکنان در محل شده و به شکل‌گیری محله هم از نظر فیزیکی و هم از نظر مفهومی در فضای ذهنی ساکنان کمک می‌کند؛ در نتیجه مراتب حس مکانی و حس محله‌ای در افراد تقویت شده و این امر موجب مسؤلیت‌پذیری ساکنان و به تبع آن افزایش مراقبت از فضاها را در پی داشته و در نهایت کاهش احساس ناامنی را در بین ساکنان القاء می‌کند.

۸- نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

توجه به نیازهای اساسی شهروندان در محیط‌های شهری از جمله افزایش امنیت در فضاهای عمومی از مهمترین مسائلی است که همواره مورد تأکید مدیران، برنامه‌ریزان و طراحان شهری بوده است. شناخت فعالیت‌های جاری در محیط‌های شهری و جایگزینی و تناسب آنها با کالبدشان می‌تواند در بهبود شرایط محیط برای برقراری امنیت موثر باشد. محیط‌های شهری بنا به شرایط اجتماعی موجود؛ یعنی نوع شکل‌گیری فضاها، کارکرد فضاها، وجود امکانات رفاهی، تراکم، آلودگی‌های زیست محیطی، و... می‌توانند بر میزان امنیت مؤثر باشند. در این میان می‌توان معیارهایی برای تعیین اجزا و عناصر تأثیرگذار بر امنیت با توجه به شرایط زمانی- مکانی در نظر گرفت. شاخص‌های شناخت و تحلیل امنیت در پهنه شهر متفاوت است و با توجه به مؤلفه‌های کالبدی، کارکردی و محیطی نوسان پیدا می‌کند.

در این مقاله، شاخص‌های تحلیل امنیت در سه حوزه کالبد، کارکرد و محیط در فضاهای شهری به ویژه فضاهای عمومی و عواملی که در میزان افزایش و یا کاهش امنیت فضاها مؤثرند بررسی و دسته‌بندی گردید. این شاخص‌ها به عنوان ویژگی‌های واقعی و عینی محیط بیان شده‌اند که یا از طریق افراد مورد ارزیابی قرار می‌گیرند و یا به وسیله ابزارهای اندازه‌گیری مورد سنجش واقع می‌شوند. همچنین معیارهایی که به عنوان ارزش بیان می‌گردند براساس اولویت و تأثیرگذاری‌شان بر روی محیط مورد دسته‌بندی قرار می‌گیرند.

همچنین می‌توان از مکانیسم‌ها و سازوکارهای برنامه ریزی شهری در تأمین امنیت بهره گرفت. ارتقاء امنیت شهری از بعد برنامه‌ریزی در راستای پیشگیری از جرایم و ناهنجاری‌های اجتماعی می‌باشد. برنامه‌ریزی شهری از طریق برنامه‌ریزی کاربری اراضی می‌تواند در آن مداخله نموده و به طریقی بر پیشگیری از جرم و احساس ناامنی تأثیر مثبت بگذارد. به طور کلی از نظر اهداف برنامه‌ریزی و نوع دخالت در متغیرهای مؤثر در سیستم شهر می‌توان متغیرهای برنامه‌ریزی را به دو نوع متغیرهای قابل دخالت و متغیرهای غیرقابل دخالت تقسیم کرد.

برخی علل و فرصت‌های جرایم از جمله یکنواختی کاربری‌ها، تراکم و بی‌نظمی‌های توسعه در شهر، توزیع نامناسب خدمات، عدم نگرش سیستمی در ارائه راه‌حل‌ها به مشکلات شهری و... ریشه در عدم دقت و موفقیت برنامه‌ریزی شهری دارد که در صورت مطالعه و شناخت و برنامه‌ریزی دقیق می‌توان از میزان موارد آسیب‌زا به کیفیت مطلوب زندگی شهری و آسایش ساکنان کاست و میزان موارد بهبود بخش آن را تقویت کرد و این امر تا حدودی از طریق مانور بر ابعاد مختلف متغیرهای قابل دخالت مانند کاربری زمین امکان‌پذیر می‌نماید.

منابع و مأخذ

- ۱- اعتماد، گیتی. (۱۳۸۴). «تحول عملکرد و شکل‌گیری فضاهای عمومی در ایران». اندیشه ایرانی، شماره ۳.
- ۲- بحرینی، سید حسین؛ طیبیان، منوچهر. (۱۳۷۷). «مدل ارزیابی کیفیت محیط زیست شهری». محیط‌شناسی، دوره ۲۴، شماره ۲۱.
- ۳- پودراتچی، مصطفی. (۱۳۸۱). «فضاهای بدون دفاع». پایان‌نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تهران.
- ۴- پورجعفر، محمدرضا. (۱۳۸۲). جزوه درسی سیر اندیشه‌های شهرسازی. تهران: دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر و معماری.
- ۵- پیران، پرویز. (۱۳۸۴). شهرشناسی در ایران، پایان‌تاریخیت و شروع فصلی جدید. تهران: خانه هنرمندان ایران.
- ۶- تولایی، نوین. (۱۳۷۱). «فضای شهری و روابط اجتماعی فرهنگی». بررسی عام تجربیات جهانی و مطالعه موردی: شرایط کلی فضاهای شهری اجتماعی - فرهنگی یزد». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.
- ۷- حسینی، فرزانه. (۱۳۸۷). «بررسی و ارائه شاخص‌های کلیدی - کارکردی مؤثر بر ارتقاء امنیت فضاهای عمومی شهری، نمونه موردی: پارک دانشجو». پایان‌نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۸- رضازاده، راضیه. (۱۳۸۱). «شاخص‌های امنیت در فضاهای شهری». شهرداری‌ها، شماره ۴۱.
- ۹- رضوان، علی. (۱۳۸۵). «امنیت شهری و نقش برنامه‌ریزی شهری در ارتقاء و بهبود آن مورد مطالعه: منطقه ۱۷ تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۱۰- رفیعیان، مجتبی. عسگری، علی. (۱۳۸۱). «سالمندان و ضرورت آمایش فضاهای شهری». همایش بین‌المللی سالمندان، دانشکده بهزیستی و توانبخشی.
- ۱۱- زنجانی زاده، هما. (۱۳۸۱). «زنان و امنیت شهری». مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد، شماره ۳۴.
- ۱۲- سیفایی، مهسا. (۱۳۸۴). «مطلوبیت سنجی استفاده از فضاهای عمومی با تاکید بر برنامه‌ریزی مشارکتی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۱۳- شیعه، اسماعیل. (۱۳۸۶). آماده‌سازی شهر برای کودکان. تهران: شهر.
- ۱۴- ضابطیان، الهام. (۱۳۸۷). «شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر ارتقاء امنیت زنان در محیط شهری، نمونه موردی: خیابان امام خمینی تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۱۵- فلاحت، محمدصادق. (۱۳۸۵). «حس مکان و عوامل شکل‌دهنده آن». هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، شماره ۲۶.
- ۱۶- محمودی‌نژاد، هادی. (۱۳۸۵). «روان‌شناسی محیطی و طراحی فضاهای شهری کاربست علوم رفتاری در طراحی محیط شهری». پیام مهندسی، شماره ۳۴.
- ۱۷- مدنی‌پور، علی. (۱۳۸۴). طراحی فضای شهری؛ نگرشی بر فرایندی اجتماعی و مکانی. ترجمه فرهاد مرتضایی، تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- ۱۸- مهدی‌زاده، جواد و همکاران. (۱۳۸۲). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری. تهران: حوزه معاونت شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی.

3rd Urban Planning and Management Conference

سومین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهر
۳۱ فروردین و اول اردیبهشت ۱۳۹۰، مشهد مقدس

منابع لاتین:

- ۱۹- Borja, J and Muxi, Z. (۲۰۰۴). "Urban Space and Security Polices: between inclusion and privatization" . *UN-HABITAT, World Urban Forum*. Barcelona , Spain.
- ۲۰- Bugliarello, G. (۲۰۰۳). "Urban security in perspective", *Technology in Society*, Volume ۲۵, Issue ۴, PP: ۴۶۹-۵۰۷, NY ۱۱۲۰۱, USA.
- ۲۱- Cozen, P.M; Saville, G; Hillier, D. (۲۰۰۵). "Crime prevention through environmental design (CPTED): a review and modern bibliography", *Property Management* Vol. ۲۳ No. ۵, pp. ۳۲۸-۳۵۶.
- ۲۲- Crowe, T. (۲۰۰۰). *Crime Prevention through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts*, ۲nd ed. , Oxford: Butterworth-Heinemann.
- ۲۳- Hines. (۲۰۰۱). "Online American Society of Landscape Architects Newsletter".
- ۲۴- Jacobs, J. (۱۹۸۱). *The death and life of great American cities*. New York: Vintage Books.
- ۲۵- Mitchell, D. (۲۰۰۳). *the right to the city: Social justice and the fight for public space*. New York: Guilford Press.
- ۲۶- Nemeth, J and Schmidt, S. (۲۰۰۷) "Toward a Methodology for Measuring the Security of Publicly Accessible Spaces". *Journal of the American Planning Association*, Volume ۷۳, Issue ۳, pp: ۲۸۳ – ۲۹۷.
- ۲۷- Oc, T, and Tiesdell, S. (۱۹۹۹). "The fortress, the panoptic, the regulatory and the animated: Planning and urban design approaches to safer city centers". *Landscape Research*, Vol ۲۴, No. ۳, pp: ۲۶۵-۲۸۶.
- ۲۸- Walter Siebel and Jan Wehrheim. (۲۰۰۳). "security and the urban public Sphere". *the German Journal of Urban Studies*, Vol. ۴۲, No ۲.
- ۲۹- Wekerle and Whitzman. (۱۹۹۵). "safe cities: guidelines for planning design and management". *Van Nostrand Reinhold*, United States of America.

3rd Urban Planning and
Management Conference
20-21 April 2011 Mashhad-IRAN